

Hadde vi lagt inn en tidsdimensjon, ville vi ha sett at et økende antall geografer går til annet arbeid enn skolen. Hitil har geografer stort sett hatt det forholdsvis enkelt på arbeidsmarkedet; de har vist seg anvendelige, mange har vist til geografenes allsidighet og dyktighet til å presentere sine resultater på en oversiktlig form. De har ofte hatt en fordel i forhold til konkurrentene når det gjelder allmenn kunnskap om både vårt eget land og verden utenfor. Jeg skal ikke peke på geografenes svakhet i denne sammenhengen. Konkurrentene på arbeidsmarkedet er økonomer, sosiologer og andre samfunnsvitere, sivilingeniører og arkitekter. For naturgeografene har geologer, biologer og geofysikere vært konkurrenter.

Statistisk Sentralbyrå er den største enkeltarbeidsplass for geografer i Norge (19 ansatte). Ellers finnes geografer i flere av departementene (særlig industri-, kommunal-, miljøvern-), i fylkenes og de større kommunenes forvaltnings- og planavdelinger, i en rekke planleggings- og forskningsinstitusjoner. Så lenge alle disse »geografarbeidsplassene« eksanderte, så det lyst ut for nye kandidater, men tendensen synes å gå mot et metningsnivå. Også skolen trenger færre lærere; et blikk på fertilitetsutviklingen og befolkningspyramiden forteller dette. Her rammes da geografene på samme måte som andre akademisk utdannede lærere. Fra lærerorganisasjonene gjøres framstøt for å opprettholde stabene ved å redusere elevtallet i klassene og gi lærerne mindre lesplikt. Men dette er kostbare tiltak.

Det er kjedelig å avslutte såpass pessimistisk, men også geografene må nok se i øynene at vi for tiden har en overproduksjon av akademikere. Samfunnet kan ikke absorbere alle, og spesielt ikke gi alle det arbeid de er utdannet for. Denne prognosen er altså dyster. Men vi kan jo trøste oss med at geografer alltid har laget prognoser som ikke gikk i oppfyllelse.

Etterutdanning i geografi ved norske universiteter

RAGNHILD LUND

Lund, Ragnhild: Etterutdanning i geografi ved norske universiteter. *Geografisk Tidsskrift* 83: 12-14. Copenhagen, June 1, 1983.

Special training in geography at the Universities in Norway.

Ragnhild Lund, stipendiat, Geografisk Institut, Trondheim Universitet, 7000 Trondheim, Norge.

Etterutdanning sees som utdanning i geografi etter endt universitetsstudium. Her vil jeg ta utgangspunkt i situasjonen i Norge for å belyse behovet for etterutdanning. Først vil jeg beskrive de eksisterende etterutdanningstilbudene ved lærerstedene i Oslo, Bergen og Trondheim. Videre vil jeg forsøke å systematisere de eksisterende tilbud. Til slutt vil jeg forsøke å si noe om eventuelle andre målgrupper for etterutdanningstilbud ved universitetene.

Etterutdanning ved universitetene i Norge har begrenset seg til lærere som underviser i ungdomsskole og i den videregående skole. For å si noe om denne målgruppens størrelse, kan nevnes at ca. 35% av alle studenter som tar hovedfag i geografi går inn i læreryrket (mot ca. 50% i Danmark). Men mange som har tatt grunnfag og mellomfag i geografi underviser også i skolen. Videre er det et stort problem i Norge at også personer uten geografi som fag underviser i geografi i skolen. Dette siste er grunnen til at invitasjonen til lærerkurs også har gått til personer som ikke har geografi som fag. Vi ønsker altså at de som ennå ikke har fått den faglige skoleing etter hvert erverver seg visse grunnleggende kunnskaper i og om geografi.

Det er også en kjennsgjerning at enkelte læresteder sliter med synkende studenttall. I Bergen gjelder dette også faget geografi. Årsakene til dette synes delvis å ligge i synkende/mindre årskull, delvis i at andre fag enn geografi har fått undervisningskompetanse i geografi (historie, økonomi, samfunnskunnskap, astronomi m.v.). Vi kan derfor se kurstillbudene i Bergen som et resultat av disse forhold, altså et forsøk på å fange opp andre målgrupper enn studenter for undervisningen.

I Oslo og Bergen er synkende studenttall foreløpig ikke noe problem. I Trondheim er problemet snarere for mange enn for få studenter. Dette må ses som resultat av fagets spesielle undervisning og organisasjon (prioritering av ekskursjoner, den nære sammenhengen mellom natur- og kulturgeografi på alle nivåer i geografiundervisningen innenfor fagfeltene utviklingsgeografi, landskapsgeografi/historisk geografi og levekårsgeografien). Det gode samarbeidet mellom instituttet og skolemyndighetene skyldes vel spesielt instituttets interesse for lokalgeografiske problemstillinger.

Når det gjelder etterutdanning for lærere har skolemyndighetene vist stor interesse. Følgelig har finansieringen av aktivitetene ikke vært problematisk til nå. Både Trondheims- og Bergensmiljøet har fått midler fra kommune og fylke.

Hva har så blitt gjort, og hva gjøres i dag innenfor feltet etterutdanning i norske geografimiljøer?

UiO:

1. I 1977 arrangerte geografisk institutt to kurs for lærere. Formålet med kursene var å orientere om nyere forskningstema, teori- og metodeutvikling. Kursene strakte seg over en periode på tre uker.
2. Instituttet har også hatt et visst samarbeid med Pedagogisk senter ved UiO.

UiB:

I Bergen har en geograf vært ansvarlig for etterutdanningskurs av 1-3 dagers varighet.

1. I november 1978 ble det arrangert et kurs i geografisk fagdidaktikk og bruk av lokalgeografi i skolen. Man tok utgangspunkt i prosjektet »Bergen sentrum« som nettop var avsluttet. Instituttet laget også en bokutstilling i tilknytning til seminaret.
2. Mai 1979 arrangerte instituttet også et kurs i lokalgeografi. En la vekt på hvordan en kunne bruke en jordbrukskommune i geografiundervisningen med et tilhørende ekskursjonsopplegg (gårdsbesøk o.l.). Det ble lagt like stor vekt på natur- og kulturgeografi.
3. Høsten 1981 ble det arrangert et nytt kurs i lokalgeografi. Man la vekt på kulturlandskapets utvikling fra jordbruk til bylandskap i perioden 1945-1981 i en skolekrets i Bergen kommune.
4. I januar 1982 ble det i forbindelse med Norsk Samfunnsgeografisk Forenings årlige seminar også holdt et kurs i lokalgeografi for lærere. Kurset var et samarbeid mellom geografer fra Trondheim og Bergen.
5. For høsten 1982 planlegges det et kurs i »oljegeografi« på det Vestlandske Lærerstemna. Kurset vil gi en oversikt over »off-shorevirksomhetens« globale omfang, samtidig med at det gis en fersk presentasjon av norsk oljevirksomhet.

UNIT:

I Trondheim har både studenter og ansatte vært delaktige i arbeidet med etterutdanning.

1. I Trondheim har to dagskurs i geografi fagdidaktikk for lærere blitt arrangert. Bruken av kart og flyfoto ble forklart. Bruken av disse som analyseredskaper og hjelpemidler i undervisningen ble spesielt beskrevet. Et tredje kurs har tatt for seg bruk av lokalgeografi i skolen (for Lektorlagets medlemmer i Sør-Trøndelag). Her ble prosjektet »Fiskevær i Midt-Norge og Nordland« brukt som demonstrasjon. Videre ble foreløpige resultater av prosjektet »Samfunnsplanlegging i undervisningen« behandlet.

2. Et spesielt læremiddelprosjekt – Samfunnsplanlegging i undervisningen – går mot sin avslutning. En vitenskapelig assistent har i samarbeid med Universitetet i Trondheim og skolemyndighetene i en kommune i Nord-Trøndelag arbeidet med dette prosjektet i to år. Tre hefter for skoleformål vil presenteres som prosjektrapporter. Et hefte er beregnet på lærere. Dette vil inneholde mål, midler og metoder i lokalgeografiundervisningen. Det søkes å finne ut hvordan generalplaner kan inngå i dette arbeidet på en slik måte at opplegget går inn i skolens mønsterplan. To hefter vil være arbeidsbøker for elevene i lokalgeografi.
3. Singsåsprosjektet: Instituttet har også utarbeidet en rapport fra en kommune i Sør-Trøndelag basert på mellomfagsstudenters feltarbeid i en uke i 1981. På grunnlag av studentrapporten, fikk en hovedfagsstudent i oppdrag å utarbeide en spesiell utgave for lærere til bruk i lokalgeografiundervisningen. Rapporten har blitt svært godt motatt, og instituttet har fått henvendelser om å gjøre lignende ting i andre kommuner.
4. Instituttet er også representert i utvalg der skolens interesser i planlegging skal utredes. Siktemålet i dette arbeidet er å finne fram til lokalmiljøer som bør ivaretas med tanke på pedagogisk nytte for skolene.

Erfaringene med de ovennevnte tilbudene viser at det er stor interesse for etterutdanning for lærere. Tre siktemål for disse tilbudene synes å være sentrale:

1. *Lokalgeografi*. Her gis det flere skisser til muligheter for opplegg der man kan nytte lokalt materiale i undervisningen. Sammenbindingen natur-/kulturgeografi på lokalt nivå er sentral. Et siktemål synes å være å finne fram til alternative måter å lære obligatorisk lærebokstoff på. Mulighetene til dette er mange; gjennom ekskursjoner, bruk av kart og flybilder, kommune- og generalplaner, bygdebøker m.v.
2. *Fagdidaktikk*: Hensikten her er å formidle hvordan man best kan undervise i faget geografi og hvilke hjelpemidler som er tilgjengelige (kart, flyfoto, statistikk, ekskursjoner m.v.).
3. *Gi informasjon* om nyere geografisk forskning, og spesielt viktige samfunnsendringer. Under dette punktet ligger det muligheter til mange nye ideer, f.eks. under feltet utviklingsgeografi der både spesielle områder og spesielle forskningstema kan behandles. Oljegeografi er et annet eksempel på en ny forskningsinnretning.

Avslutningsvis vil jeg bare si noen ord om de resterende 65% av hovedfagseksaminerte kandidater i Norge; nemlig de som ikke driver med undervisning i dag. Det vil jo være aktuelt å fange opp noen av disse. Her tror jeg det spesielt er en gruppe vi kan og bør rette vår oppmerksomhet mot. Jeg tenker her på personell innenfor statsforvaltningen og planleggere. Innenfor denne gruppen er nok interessen for integrerte-/områdestudier stor. Dette er ofte personer som sitter

relativt isolert og arbeider med spesifikke fagproblem. Samtidig er nok enkelte høyt spesialiserte gjennom sitt arbeid. Noen arbeider kanskje bare med fysisk planlegging og trenger vite mer om samfunnsprosesser. Andre arbeider derimot med sosiale problemer, og trenger vite mer om fysiske forhold.

Man kan i en slik sammenheng tenke seg at tema forbundet med planlegging (planer, gjennomføring, justeringer, resultatvurderinger), både i i-land og u-land, vil være aktuelle kurstilbud. Samarbeid med andre fag og institusjoner er også tenkelig. Ved slike kurs og seminarer bør også andre enn geografer delta.

Geografi ved Islands Universitet

GYLFI MÁR GUDBERGSSON

Gudbergsson, Gylfi Már: Geografi ved Islands Universitet. Geografisk Tidsskrift 83: 14-16. Copenhagen, June 1, 1983.

Geography as a science in Iceland: Research and University training as well as the application of geography in the community. 1982.

Gylfi Már Gudbergsson, professor, Geografisk Institut, Islands Universitet, 101 Reykjavik, Island.

Ved Islands Universitet hører geografi under Det tekniske og naturvidenskabelige fakultet, afdeling for geografi og geologi.

På afdelingen har været ansat en professor i geografi og geologi, en professor i geologi, en docent i geografi, to docenter i petrologi, en lektor i geografi og tre geologer (forskere) der ikke har lærerstillinger, men er ansatte som forskere ved Universitetets Naturvidenskabelige Institut. De underviser i en del af geologikurser. Der er også 10-12 personer der er ansatte på forskellige institutioner, som er timelærere i geografi og 12-14 i geologi.

I de sidste år har der været 35-45 studerende indskrevet til geografistudiet, heraf gennemsnitlig 12-15 nye studerende hvert år. Desuden er der varierende antal studerende som har geografi som bifag og enkelte geografi-kurser som støtiefag. Omtrent 50 er indskrevet til geologi-studiet.

B.S. studiet i geografi er normeret til tre år og er opbygget af kurser der ialt udgør 90 points (15 hvert semester). Med geografi som hovedfag i B.S. studiet skal obligatoriske kurser i geografi, geologi og statistik være mindst 60 points, men 30 points er bifag eller valgfrie støttefag.

Geografi kan også læses som bifag i forbindelse med et andet hovedfag.

Studiet er opbygget af kurser af varierende størrelse, som afsluttes med en eksamen i slutningen af hvert semester. De studerende skal i det sidste studieår skrive en B.S. afhandling. Det er en opgave der skal klares på mindst 5 uger og beregnes som 5 points.

Undervisningen foregår som forelæsninger, seminarer, øvelser (forskellige former), ekskursioner og feltkurser om sommeren. Størstedelen af de tre sidstnævnte er obligatoriske.

Efter afsluttende B.S. eksamen er det muligt at lade sig indskrive som viderestuderende. Dette studium er 30 points og består af 10-15 points kursearbejde og en afhandling på 15-20 points.

For at opfylde de krav som stilles af kulturministeriet til undervisning i mellemskoler og gymnasier må de som har bestået B.S. eksamen gennemgå pædagogisk uddannelse (pædagogik, kursus i undervisningsfærdighed, øvelser etc.) på 30 points ved Det samfundsvidenskabelige fakultet.